

POSTANOWIENIE

Dnia 28 stycznia 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy
w następującym składzie :

Przewodniczący - Sędzia SO Krystyna Wiśniewska - Drobny

SO Andrzej Dyrda (spr.)

SR (del.) Anna Hajda

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 28 stycznia 2014 r. w G.

sprawy z powództwa R. R. (1) (R.)

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej V. (...) w W.

o zadośćuczynienie

na skutek zażalenia powoda

na postanowienie Sądu Rejonowego w Rybniku

z dnia 15 października 2013 r., sygn. akt I C 361/13

postanawia :

1 zmienić zaskarżone postanowienie, w ten sposób, że zwolnić powoda od kosztów sądowych ponad kwotę 1 000 (tysiąc) złotych, a w pozostałym zakresie wniosek oddalić;

2 oddalić zażalenie w pozostałej części.

SR (del.) Anna Hajda SSO Krystyna Wiśniewska – Drobny SSO Andrzej Dyrda

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Rybniku postanowieniem z dnia 15 października 2013r. oddalił wniosek powoda R. R. (2) o zwolnienie od kosztów sądowych.

Orzeczenie to poprzedził ustaleniem, że powód pozostaje we wspólnym gospodarstwie domowym z matką, ojcem oraz z małoletnim rodzeństwem. Powód miesięcznie uzyskuje dochód w wysokości 1.500 zł, jego matka Ł. R. w wysokości 2.500 zł. Ojciec D. R. jest bezrobotny, bez prawa do zasiłku. Rodzina nie ma żadnych oszczędności, wartościowych rzeczy ruchomych, nie ma żadnych nieruchomości. Miesięczne wydatki rodziny powoda kształtują się w wysokości około 2.305 zł miesięcznie.

Sąd zwrócił uwagę, że instytucja zwolnienia od kosztów sądowych służy jedynie pomocy osobom najuboższym i powinna być stosowana w sytuacjach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami. Sąd podkreślił również, że każda osoba, która zamierza dochodzić swoich praw przed sądem, ma obowiązek przygotowania się do tego w należyty sposób, między innymi przez zebranie środków pieniężnych na wymagane w toku postępowania koszty sądowe. Kierując się tymi wytycznymi uznał, że w rozpoznawanej sprawie takie szczególne okoliczności nie zachodzą. Wskazał, że rodzina powoda uzyskuje dochód miesięczny w wysokości 4.000 zł miesięcznie, natomiast wydatki miesięcznie kształtują się w wysokości 2.050 zł. Pozostała do dyspozycji kwota (1.950 zł miesięcznie), po odjęciu również wydatków

na wyżywienie oraz utrzymanie, nie uznając przy tym za wydatki konieczne opłat abonamentowych za telefon i internet, uznał, że powód jest w stanie ponieść koszty sądowe.

Sąd zwrócił również uwagę, że decyzją z 5 kwietnia 2012r. pozwana wypłaciła na rzecz powoda kwotę 3.000 zł, na rzecz ojca powoda D. R. kwotę 5.000 zł, na rzecz matki powoda Ł. R. kwotę 5.000 zł, łącznie 13.000 zł, tytułem zadośćuczynienia za ból i cierpienie wywołane śmiercią odpowiednio siostry i córki G. P.. Mimo wypłacenia tej kwoty powód jak i jego rodzina nie poczyniła żadnych oszczędności, mimo, że już pismem z dnia 2 marca 2013r. zwracali się do pozwanej o wypłatę zadośćuczynienia za śmierć osoby najbliższej w kwocie 150.000 zł.

Orzeczenie to zaskarżył zażaleniem powód wnosząc o zmianę zaskarżonego poprzez zwolnienie powoda od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych w całości, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji. Zarzucił zaskarżonemu postanowieniu mogące mieć wpływ na treści rozstrzygnięcia naruszenie przepisu prawa procesowego w postaci art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych poprzez niewłaściwe zastosowanie, a w konsekwencji odmową zwolnienia powoda od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych oraz mogący mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia błąd w ustaleniach faktycznych poprzez uznanie, że sytuacja materialna powoda pozwala mu na poniesienie kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego siebie i rodziny, który w konsekwencji doprowadziło do odmowy zwolnienia powoda od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

W doktrynie i orzecznictwie powszechnie przyjmowana jest zasada odpłatności wymiaru sprawiedliwości, natomiast możliwość zwolnienia od kosztów sądowych ma istotne znaczenie dla zapewnienia stronom dostępu do sądu dla realizacji ochrony ich praw. Prawo do zwolnienia od kosztów, jak stwierdził Trybunał Konstytucyjny, nie jest jednak nieograniczone, a jego celem nie jest zapewnienie idealnej (wedle oceny zainteresowanego) dostępności wymiaru sprawiedliwości zawsze i w każdej sprawie (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 września 2004r.; P 4/2004 OTK ZU 2004/8A poz. 81, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 czerwca 2008r.; P 37/2007 OTK ZU 2008/5A poz. 80).

Również w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (porównaj wyrok z dnia 26 lipca 2005 r. Sprawa 39199/98 P. i (...) przeciwko Polsce Wybór orzecznictwa (...) w sprawach polskich (...) str. 75-89, LexPolonica nr 387711), wymóg uiszczenia opłat i wydatków nie jest ograniczeniem prawa do sądu z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej protokołem nr 2; Dz. U. 1993 r. Nr 61 poz. 284 ze zm. Trybunał wskazał, że odpłatność postępowania sądowego, ze swej istoty nie narusza podstawowych praw jednostki, w tym prawa dostępu do sądu, natomiast ustanawiane „bariery finansowe” muszą uwzględniać równowagę (rozsądny związek proporcjonalności) między interesem państwa w pobieraniu opłat sądowych a interesem strony w dochodzeniu roszczeń (obrony praw) w postępowaniu sądowym. Istotnym jest zapewnienie jedynie mechanizmu, pozwalającego na właściwą ocenę sytuacji majątkowej strony, która obowiązuje w polskim systemie prawnym.

Ocena proporcjonalności ograniczenia prawa dostępu do sądu przez wysokość kosztów sądowych nie może być dokonana in abstracto, ale wymaga starannej oceny w świetle okoliczności danej sprawy, w szczególności możliwości finansowych skarżącego oraz etapu postępowania. Ocena ta wymaga również uwzględnienia, iż prawo do sądu spełnia kluczową rolę w demokratycznym społeczeństwie i nie może być iluzoryczne czy teoretyczne, ale praktyczne i skuteczne.

Zagadnienie zwolnienia od kosztów sądowych uregulowane jest w art. 102 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 roku (Dz.U. z 2005r. Nr 167, poz.1398 z późniejszymi zmianami), zgodnie z którym zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, która złożyła oświadczenie, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Ocenie Sądu podlega zatem czy istotnie okoliczności przedstawione przez stronę pozwalają na udzielenie jej zwolnienia od kosztów sądowych.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że strona przygotowująca się do procesu sądowego, powinna się także odpowiednio przygotować do procesu pod względem finansowym przez zabezpieczenie niezbędnych

środków na pokrycie kosztów sądowych, a to między innymi poprzez poczynienie oszczędności i ograniczenie innych wydatków (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 1980 r., I CZ 99/80, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1984 r., II CZ 104/84). Dopiero gdy tak poczynione starania nie przynoszą rezultatu, stronie przysługuje prawo wystąpienia do sądu z wnioskiem o zwolnienie z kosztów postępowania sądowego.

Rozpoznanie wniosku o zwolnienie od kosztów musi brać pod uwagę prawa strony, w szczególności prawo strony do wszczęcia postępowania sądowego wyrażone w art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167, załącznik), art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmienionej następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełnionej protokołem nr 2 (Dz. U. 1993 r. Nr 61 poz. 284 z późniejszymi zmianami), jak również w art. 45 Konstytucji RP. Prawo to zasadniczo może podlegać pewnym ograniczeniom, w tym poprzez nałożenie na stronę kosztów sądowych. Powyższa dyrektywa winna być jednak zawsze brana pod uwagę przy rozpoznaniu wniosku strony o zwolnienie od kosztów sądowych, ostateczna ocena zawsze musi być dostosowana do okoliczności konkretnej sprawy.

Ustalona opłata od pozwu wynosi 2.100 zł. W świetle aktualnych warunków ekonomicznych, nie jest to kwota wygórowana, stanowiąca mniej niż średnie miesięczne wynagrodzenie netto wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w listopadzie 2013r. - 2.782,77 zł (wynagrodzenie brutto wynosiło 3.897,88 zł zgodnie z obwieszczeniem Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 20 grudnia 2013r. w sprawie przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw w listopadzie 2013r.; Dz.Urz.GUS. z 2013r. poz. 48).

Powyższe nie może jednak pomijać sytuację rodzinną i majątkową powoda. Rozpatrując tą sytuację, należy zwrócić uwagę, że powód uzyskuje miesięczny dochód w wysokości 1.500 zł, jego matka Ł. R. w wysokości 2.500 zł. Ojciec D. R. jest bezrobotny, bez prawa do zasiłku. Rodzina nie ma żadnych oszczędności, wartościowych rzeczy ruchomych, nieruchomości. Miesięczne wydatki rodziny powoda, jedynie z tytułu czynszu, wydatków na energię oraz lekarzy i leki, kredytów konsumenckich, wynoszą 2.450 zł. Tym samym do dyspozycji powoda i jego rodziny pozostaje kwota około 1.550 zł. Kwota ta jednak, co zostało pominięte w rozważaniach Sądu Rejonowego, winna służyć na zaspokojenie sześciuosobowej rodziny. Tym samym, na osobę pozostaje kwota mniejsza niż 300 zł miesięcznie.

Analizując sytuację majątkową powoda i jego rodziny, nie można pominąć wartości minimum socjalnego przedstawioną w informacji o wysokości minimum socjalnego we wrześniu 2013r. przez Instytut Pracy i (...), który zgodnie z obwieszczeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 30 stycznia 2012r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej lub przez niego nadzorowanych (M.P. z 2012r. poz. 45) jest jednostką nadzorowaną przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej, dla gospodarstwa 5 osobowego wynosiła 828,73 zł (informacja na stronie (...) Instytutu Pracy i (...)), a więc około 4.100 zł na całe gospodarstwo domowe. Tymczasem, jak wynika z oświadczenia majątkowego (k. 10), wskazany powyżej dochód musi uwzględniać potrzeby sześciuosobowego gospodarstwa domowego.

Przenosząc powyższe rozważania do analizowanego stanu faktycznego, jak również uwzględniając, że łączny dochód, przy uwzględnieniu minimum socjalnego, nie jest wysoki, należało uwzględnić wniosek powoda w części. Nie można także pominąć okoliczności podniesionej w zażaleniu o potrzebie zaangażowania środków finansowych dla spraw sądowych wytoczonych przez pozostałych członków rodziny powoda, które jak wynika z oświadczenia złożonego w zażaleniu, wymagałyby zaangażowania kwoty 8.400 zł.

Niemniej jednak, uznając, że powód winien, nawet w tak stosunkowo niewielkich dochodach, dokonać odpowiednich oszczędności. Podzielić zatem należy zdanie Sądu Rejonowego, że oszczędności te winny być uwzględnione zarówno w rozdysponowaniu przyznanego mu zadośćuczynienia w kwocie 3.000 zł, jak również w obniżeniu kwoty zobowiązań, o ile, ze względu na przewidziane terminy umowne, nie pociągnie to większej odpowiedzialności materialnej. Zadośćuczynienie zostało przyznane w kwietniu 2012r., natomiast roszczenie zostało zgłoszone 25 kwietnia 2013r. Od tego czasu upłynął niemal jeden rok.

Z przedstawionych przez powoda dokumentów, nie wynika, aby opłaty abonamentowe za telefon i Internet były dla niego bezpośrednim obciążeniem (nie jest stroną tych umów).

Uwzględniając wskazane powyżej okoliczności, należało uwzględnić wniosek powoda o zwolnienie od kosztów sądowych jedynie ponad kwotę 1.000 zł. Powód bowiem przez okres niemal jednego roku, winien był poczynić oszczędności w kwocie około 100 zł miesięcznie, co po uwzględnieniu czasu, który upłynął od chwili zgłoszenia roszczenia, do ostatecznego (przewidywanego) wezwania do uiszczenia kosztów sądowych, minie okres około 10 miesięcy, daje kwotę 1.000 zł.

Nie bez znaczenia dla ustalenia wysokości opłaty od pozwu, którą przy częściowym uwzględnieniu zwolnienia od kosztów sądowych powód będzie zobowiązany uiścić, jest również fakt, że od zdarzenia z którego powód wywodzi roszczenie, minęło niespełna dwa lata (od 2 marca 2012r.). Nie zachodzi zatem obawa, że roszczenie to zostanie przedawnione, a tym ustalenie odpłatności w wysokości wskazanej w sentencji postanowienia Sądu Okręgowego, stanowiłoby de facto pozbawienie lub znaczne ograniczenie prawa strony do sądu, a więc prawa tak silnie gwarantowanego w standardach międzynarodowych, a uwzględnianych również w ustawodawstwie Rzeczypospolitej Polskiej, co bezpośrednio wynika z art. 9 Konstytucji RP.

Nie można również pominąć okoliczności, że powód jest reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika od 18 sierpnia 2012r., a zatem winien być, zgodnie z wymogami przewidzianymi przez ustawę z dnia 6 lipca 1982r. o radcach prawnych (tekst jednolity: Dz.U. z 2010r. Nr 10, poz. 65 z późniejszymi zmianami), w ramach świadczonych przez niego pomocy prawnej, pouczony o ciężących na nim obowiązkach procesowych, nie wyłączając obciążeń finansowych.

Z tych też względów, Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. oraz art. 385 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

SSR (del.) Anna Hajda SSO Krystyna Wiśniewska - Drobny SSO Andrzej Dyrda